

mielle cocto illitam imponi jubet, & collyria damnat, cum nullus metus sit, ne purum corpus puro corpori junctum non coeat &c. uti paulo ante ex eodem auctore dictum fuit. Cognoscitur autem, totam internam superficiem puram esse, si pus album læve æquabile exeat, nihilque saniei vel ichoris adsit, nullusque foetor percipiatur. Sic. v. gr. turundam vel collyrium sinui aut fistulæ immisum, uti & emplastrum aut plumaceolum jusdem orificio applicatum, sedulo examinant Chirurghi periti, dum renovant apparatus, ut videant, an in quodam loco tenui sanie hæc madescant loco boni puris, tunc enim certi sunt, nondum omnem ambitum sinus vel fistulæ purum esse.

Ligatura sensim premente a fonte ad aperturam. Pus, licet optimum fuerit, tamen mora & stagnatione corrumpitur, & degenerat in saniem tenuiorem & acriorem (vide Commentaria §. 402. n. 4.) unde, licet interna sinus aut fistulæ superficies optime mundata fuerit, nisi impediri possit puris nimis diuturna mora, novæ iterum fordes nascuntur, neque poterit fieri partium separatarum concretio. Ut autem hoc impediatur, artificiosa ligatura summum usum habet, & talis dispositio partis, ut pus collectum liberrime exire possit per fistulæ orificium, ac nullo modo colligi & stagnare in fundo ejusdem. Sic habetur apud Galenum (p), quod in femore deorsum vergentem & ad genu terminatum sinum, cujus orificium sublime supra femoris medium esset, curaverit sine ulla ex adversa parte divisione, substrato sub poplite molli pulvini, quo demissus inguen quam genu esset. Ligatura vero talis esse debet, quæ leni pressione mundas jam partes reddat continguas. Cum autem etiam in puro vulnere, si alicujus momenti fuerit, quotidie pus generetur, debet illud exire posse: unde non simul & semel in tota sua longitudine sinus vel fistulæ per fascias & splenia comprimere debet, sed sensim a fonte ad aperturam procedendo. Summa ergo cura inquirendum est, in quo loco fundus sive fons sinus vel fistulæ hæreat; hoc autem cognosci potest prudenti injectione nullæ vel similitum detergentium, quæ fistulæ depurandæ inferunt, si attendatur, quo versus & quo usque hæc tendant; uti etiam si leni pressione, incipiendo in loco satis distito, & pergendo sensim versus aperturam, contentam in sinu pus exprimitur: simul ac enim tunc pressio, in parte sana vicina facta, progrediendo pervenit ad fundum sinus, incipiet pus prodire per aperturam. Cognito ergo illo limite, ubi fundus sinus vel fistulæ contiguus est partibus sanis, imponitur huic loco spleniolum (si certus sit Chirurgus totam internam superficiem mundam esse) sicque pressio fasciæ circumductæ determinatur, ut in hunc locum agat; reliqua sinus aut fistulæ longitudo spiralis fasciæ circumductione laxius tantum firmatur, ejusdem orificio liberrimo manente, ut pus contentum exire possit. Sollicite hanc methodum descripsit Galenus (q) de varia sinuum cura agens: *Colligatio autem a fundo sinus quidem incipiat, finiatur autem in ejus orificio. Fasciarum vero circumductiones sine dolore fundum sinus premant, quæ paulatim usque ad orificium (sinus) laxentur.* Simulque monet, Emplastrum debere applicari, quod circa sinus aperturam forficibus discif-

sum sit, ut effluere possit sanies, si adsit &c. Sequenti deligatione, antequam tollatur spleniolum fundo sinus applicatum, leniter exprimitur omne pus, & postea ablato spleniolo tentatur, an adhuc aliquid puris premendo loca vicina exeat; si enim hoc fiat, signum est, spleniolum non fuisse adhibitum debito loco, sed ultra illud adhuc pus collectum fuisse: adeoque debet ejus situs mutari. Si vero nihil puris tunc exire deprehendatur, spleniolum illud parum plus versus sinus aperturam admoveatur, sed sensim procedendo, & similibus cum cautelis; sicque concretio partium separatarum in fundo sinus incipiet, sensimque versus ejusdem aperturam progredietur. Brevi sermone, ut solet, hæc comprehendit Hippocrates dicens: *Quæ abcesserunt, ut sublimia sint, naturalem sedem tangere quidem debent, non vero comprimari (hunc enim sensum esse obscuri fati hujus loci Galeni Commentarius docere videtur). Ex sana vero parte incipiendum, & ad ulcus finiendum, ut, quod subest, emulgeatur (ἐμυλγεῖται), aliud autem non colligatur (r).* Optime autem hic videtur convenire emulgenti vocabulum, quia sic sensim a fundo sinus derivata perfessione versus ejus aperturam liberam exprimitur omne pus, uti fit, dum vaccarum ubera simili blanda compressione a superioribus versus inferiora mulgentur, papillæ orificio interim patulo manente. Signa autem, per quæ novimus curam in hoc casu bene procedere, Galenus optime recensuit sequentia: *An vero sinus profundum pulchre conglutinatum fuerit, hæc tibi sit diagnosi ex sanie effluente: si pauca vel multa sit, cocta vel cruda. Præterea si circa ipsum sinum neque dolor sentiat, neque tumor appareat, sed totus locus æqualis sit, secus, ac doloris expertis. Quod si puris probe cocti pauculum in orificio videris, multo magis de glutinando sinu sperandum est (s). Quamvis autem hæc methodus in plurimis casibus pulchre profuerit, facile tamen patet, illam locum habere non posse, nisi tota superficies sinus vel fistulæ purissima fuerit, & pressio externa in illam agere possit. Ubi ergo vel ab osse vicino affecto fistula originem duxit; vel tota callosa interius se non facile depurari paritur; aut hæc decurrit, ut pressio externa fundum ejus attingere nequeat; tunc sola dissectio integumentorum superest, ut tota superficie nudata medicamenta idonea possint applicari in omni loco, ubi hoc requiritur.*

Sed citissime in tegumentis dissectis artificiose supra cannulam fossatam. Omnium promptissima cura fistularum & sinuum est, si dissecantur integumenta, sic ut fistula mutetur in ulcus apertum. Difficultas enim curationis non pendet adeo a callositate interna, quam quod pus ibi stagnet & corrumpatur. Observata fidelissima docuerunt, & plures similes casus vidi, quibus constitit, simplici dissectione curata fuisse fistulas quatuordecim dierum spatio, quæ aliis methodis frustra tentatæ fuerant per plurimos menses, imò & annos. Hujus rei probe gnarus Celsus ideo dixit (t): *Adversus fistulas quoque, si altius penetrant, ut ad ultima demitti collyrium non possit, si tortuose sunt, si multiplices, majus in manu, quam in medicamentis presidium est; minusque opere est, si sub cute transversæ ferantur, quam si recta intus tendunt. Igitur, si sub cute transversa fistula est, demitti specillum debet,*

debet, supraque id ea incidi. Si flexus reperiantur, hi quoque simul specillo & ferro persequendi sunt. Idemque faciendum, si plures se quasi rivuli ostendant. Multa quidem jactantur ad maxime etiam rebelles fistulas sine sectione curandas arcana, sed quam parum his fidei habendum sit, patuit exemplo Ludovici Decimi quarti, Gallia Regis. Cum enim fistula ani laboraret, & innumera proponerentur remedia, præcipua tentata fuerunt Regis jussu in aliis agris simili morbo laborantibus, sed in cassum omnia: Cumque integer annus jam transisset, dum hæc tentamina florent, Rex operationem subit, & constanti animo tulit, licet pluribus incisionibus omnes fistulas rivulos prosequi cogere Chirurgus (u). Ut autem hæc sectio tuto fieri posset sine læsione suppositarum partium, varias excogitaverunt methodos Chirurghi. Quando enim sub integumentis decurrit fistula, sufficit cannulam fossatam per orificium fistulæ immittere prudenter, & adigere ad fundum usque; deinde scalpello vel novacula crenæ huic instrumento insculptæ fortiter appressa simul & semel omnia incumbentia discindere. Ubi vero fistulæ decursus magis introrsum tendit, uti, v. g. in fistulis ani toties fit, tunc adhibent.

Fistulam argenteam. Ex argento puro candefacto & sensim refrigerato, ut molliissimum sit, paratur stylus apice obtuso instructus, qui per aperturam fistulæ immittitur, & sensim protrahitur ad fundum usque, donec sub integumentis sentiat obtusus ille styli apex: incisione tunc ibi loci facta apex ille educitur, tuncque bina styli extrema simul elevantur, ut integumenta a suppositis partibus removeantur, & tuto scalpello vel forfice discindi possint.

Hæc methodo usi fuerunt in fistulis ani sectione curandis: stylum enim talem per externum orificium fistulæ immisum protrudebant, donec indice digito ano immisso ejus extremum sentirent Chirurghi, emergens nempe per internum fistulæ orificium; vel, si illud non adesset, styli apice audacter perforabant intestinum rectum. Tunc indice curvabant styli extremum, & per anum educebant; & prehensis binis styli extremis protrahabant illa quæ discindenda erant; nempe non tantum integumenta communia, sed & sphincter ani, & ipsius intestini recti latus, dissecari in tali casu debent. Aliam adhuc methodum fistulas ani curandi habet Hippocrates: Stanneum specillum, quod altero suo extremo perforato quintuplex linum crudum gerat, feta equina circumvolta colligatum, fistulæ orificio jubet immitti: deinde sinistra manus indice ano inducto specilli extremum prehendi, incurvari, & foras produci vult, donec linum sequatur. Ablato dein specillo lini capita nodo constringi jubet, ægrumque dimitti, ut sanorum instar negotia sua peragat. Scopus erat, ut sensim sic attererentur lino crudo integumenta omnia, tandemque integre solverentur: unde monuit Hippocrates, quotidie intorquendo tantum debere intendi linum crudum, quantum laxatur exesa fistula: sique linum crudum putrescere videatur, alterum illi adjunctum protrahatur per fistulam, similique modo ligetur. Hanc curationis rationem longam esse dixit merito Celsus (x); an autem sine dolore sit, uti affirmat pariter,

quam maxime dubitarem. Linum enim paulatim cutem, quæ supra fistulam est, incidit: simulque & id sanescit, quod a lino relictum est, & id, quod ab eo movetur, inciditur. Dum enim inter ambulandum motis his partibus linum ad cruda fistulæ latera atteritur, molestus satis dolor esse debet; si vero adeo callosa sit fistulæ superficies, ut ab hoc attritu non doleat, non facile etiam hac methodo integumenta incumbentia solventur; tuncque post longa hujus curationis tædia ad scalpellum tamen veniendum erit. Frustra autem sæpe tentatam fuisse hanc methodum satis patet ex illis, quæ paulo post apud Hippocratem in eodem loco habentur (y). Dicit enim: *si vero fistula non fuerit exesa, demittens specillum incide, quo usque illud pervenerit, & insperge aeris florem, & per quinque dies relinque &c. & Celsus in loco modo citato monet, illos, qui festinare volunt, cutem lino adstringere debere, quo celerius secetur: ut etiam, si linum illinitur caluum exedentibus medicamentis, adjici quidem celeritati, sed & tormento quoque; tandemque subjungit, posse tamen fieri, ut ad scalpelli curationem etiam illo loco veniendum sit &c. Evulvit ideo hæc methodus, cum vel nullum successum habeat, vel diuturnitate simulque doloris fere continui molestia & ægro & medenti summum tedium faciat.*

Syringotomon. Ab usu, quem in fistulis secandis habet, nomen datum fuit huic instrumento, cujus variaz figuræ apud auctores habentur. Omnium maxime solebat laudari ad fistularum ani curationem. In hoc instrumento stylus, quo exploratur fistulæ profunditas & decursus, unitur scalpello, per quod dissectio fieri debet; sicque unico instrumento perficitur operatio, quæ aliter plura requirebat. Syringotomi tamen, qui apud Scultetum, van Solingen, Fabricium ab Aquapendente & alios delineantur, minus commodi videntur esse, imprimis pro fistularum ani curatione. Falcatus enim cultellus in specillum ex eodem metallo paratum desinit, adeoque non potest habere illud instrumentum debitam flexilitatem, quæ requiritur, ut digito per anum immisso specillum in cavum intestinum prominens incurvari & protrahi possit. Recentiorum autem Chirurgorum industria hujus instrumenti incommoda correctæ fuerunt. Cultelli enim falcati ex optima chalybe confecti uni extremo ferruminando unitur specillum ex puro & flexili argento confectum, dum alterum extremum in manubrium incurvum desinit (z). Reliqua autem, quæ in confectione hujus instrumenti observanda sunt, uti & ejusdem figura apud laudatum auctorem habentur.

Dissecta sic fistula mutatur in ulcus apertum, & si tunc appareat, plures adhuc cuniculos adesse, simili modo dissecandi sunt, ut nullæ maneant latebræ, in quibus pus collectum possit corrumpi & curam retardare. Cumque sæpe tunc interna superficies callosa inveniatur, solent hinc inde scarificare Chirurghi, ut forioribus digestivis vel etiam erodentibus callositas citius tolli possit. Imò Celsus (a) voluit, ubi ad fines fistulæ ventum est, excidendum esse ex ea totum callum. Omnia autem, quæ in Commentariis §. 411. dicta sunt, hic pariter observanda erunt.

(p) Method. Med. ad Glaucon Lib. II. cap. 10. Chart. Tom. X. pag. 336. (q) Ibidem.
(r) Hippocr. de Medici Officina Textu 27. Chart. Tom. VII. pag. 93.
(s) Galen. Method. Med. ad Glaucon Lib. II. cap. 10. Chart. Tom. X. pag. 389.
(t) Lib. VII. cap. 4. num. 1. pag. 412.

(u) Dionis Cours d' Operations de Chir. rgie Démonstr. 4. pag. 289. &c.
(x) Lib. VII. cap. 5. n. 4. pag. 414.
(y) De Fistulis cap. 4. pag. 141.
(z) Garangeot Traité des instrumens de Chirurgie Tom. I. chap. IX. pag. 256.
(a) Lib. VII. cap. 4. pag. 412.

§. 416. **B**ubo, parotis, furunculus, antrax, carbunculus, phyma, erysipelas, morbilli, variolæ, maculæ rubræ, hinc quoad cognitionem, prædictionem, durationem, sciuntur.

Ex illis autem omnibus, quæ hæcenus in historia inflammationis, & suppurationis inde secutæ, dicta fuerunt, habetur cognitio plurimorum malorum, quæ ad inflammationem & ejus exitus varios referri possunt, quamvis peculiare nomen illis in arte detur. Simulque eorundem prognosim & curatio ex iisdem fontibus hauriri possunt. Præcipua hic enumerantur.

Bubo. Inguina *βουβων* dixerunt Græci, & glandularum in inguine tumores eodem nomine vocaverunt. Cum autem similes glandulosi tumores sub axillis observentur, idem nomen & illis datum fuit. Imo & glandularum in aliis corporis partibus tumores bubones appellatos fuisse, apud Galenum (b) legitur: *Quin etiam in collo & secus aures sæpe glandule intumescunt, natis ulceribus circa caput, colum, vel aliquam ex vicinis partibus. Nominant autem sic intumescentes glandulas bubones.* Obtinent tamen hodie usum, glandularum inguinalium, vel & subaxillarum tumores; hoc nomine tantum vocare. Bubones autem illi sunt vel inflammatorii, suppurationis, vel & scirrhusi in aliis corporis partibus inflammationis causis orti. Præterea & in morbis contagiosis pessimis frequentissime bubones oriuntur, uti v. g. in peste. Sic & in Lue Venerea sæpe observantur, & tunc plerumque non adeo subito nec valde inflammantur; sed diutissime solent hære, antequam vel solvi, vel ad bonam suppurationem deduci possint, ad efficacissima etiam remedia sæpe rebelles. Aliquando etiam in morbis per *αποδυσσιν* vel *μεταπυσσιν* ad hæc loca deponitur materies morbi optimo cum successu. Imo etiam in hominibus, cateroquin sanissimis, sine ulla causa topica subiti tumores hic nascuntur, primo inflammatorii, dein suppurationis: hæcque sunt incognita illa naturæ molimina, per quæ ex universali humorum massa separantur illa, quæ nocent, licet nulla signa lætitudinis cujusdam mali prægressa fuerint. Ideo & hæc loca pro emunctoriis viscerum habita fuerunt apud Veteres Medicos, & glandulas facillime fluxionem recipere ob imbecillitatem & rariorem texturam dixit Galenus (c). Certe, si consideretur glandularum inguinalium & subaxillarum situs, apparebit, aptissimas esse illas, ut excipiant illa, quæ ex universali humorum massa abscedent. Ponuntur enim in mollissima tunica adiposa, ab omni compressione musculorum fere liberæ, maximis arteriis venisque & truncis nervosis adjacent, & ab illis ramos recipiunt. Tantum autem cum reliquis horum nervorum ramis habent commercium, ut illis læsis sæpe illico hæc glandulæ inflammantur & tument. Sic vidit sapius in Paronychia dolentissima subito sub axilla tumorem ortum fuisse, licet in extremo digiti apice hæreret malum. Dum acutam sub ungue adigeret mulier mala fortuna, & nervosam ibi reconditam pulpam læderet acerbissimo cum dolore, intra quadrantem horæ sub axilla ejusdem lateris tumorem insignem natum fuisse miratus fui. Patet hinc ratio, quare Hippocrates (d) dixerit: *Febres post bubones ortæ, nisi Ephemeræ fuerint, malum.* Designat enim tunc, naturam quidem tentatæ sal-

lutari molimine per abscessum expellere nocitura, nec tamen potuisse. Unde febres tunc sequentes latent, nec minus contumaci tamen, causâ originem debent; nisi Ephemeræ fuerint, quæ intra viginti quatuor horarum spatium integre finitæ semper, naturæ vincentis robur demonstrant. *Bubones febribus succedentes deteriores, si in acutis ab initio decrescant.* Irritum enim tunc naturæ conamen indicatur in periculosis febribus, quod semper malum est: raro enim solent bubones apparere in febribus, nisi acutissimæ fuerint. In pessimis variolis bubones me vidisse memini: in peste omnes observatores illos satis frequentes esse testantur.

Parotis. Glandularum circa aures positarum tumor hoc nomine vocatur, *παροτις* Græcis, quasi *παροτις τῆς ἀποδυσσιν* prope aures abscessus dicitur. Apud Hippocratem sæpe *παροτις* vocantur, vel & simpliciter *παροτις*. Uti jam dictum fuit de glandulis inguinalibus & subaxillaribus, quod in mollissima pinguedine hæreant, a compressione musculorum liberæ &c. illud & de Parotidibus verum est: locum enim illum occupant cavum, qui ad radicem auriculæ inter processum mammillarem & condyloidem maxillæ inferioris reperitur: & inde versus anteriora, inferiora, & posteriora lobi auriculæ extenduntur. Pariter & magnis ramis externæ carotidis adjacent. Frequentius longe in morbis apparent harum glandularum tumores, quam bubones; & plurima in morbis præsentia Hippocrates inde deduxit, uti postea patebit. Sufficiat hic ex Celso (e) notasse sequentia: *sub ipsis vero auribus oriri παροτιδες solent, modo in secunda valetudine, ibi inflammatione orta; modo post longas febres, illuc impetu morbi converso. Id abscessus genus est. Itaque nullam novam curationem desiderat: animadversionem tantummodo hanc habet necessariam, ut, si sine morbo id intumuit, primum reprimentibus experimentum fiat: si ex adversa valetudine, illud inimicum est, maturarique, & quam primum aperiri commodius est.*

Furunculus. Est tumor inflammatorius dolentissimus, in superficie corporis externa hærens, difficulter ad suppurationem veniens, ruberrimus, & postquam abscessus talis ruptus est, plerumque concretum sanguinem in fundo ostendit, unde vulgo sanguineum ulcus (*bloedsvoer*) solet vocari. Accidit aliquando, hujusmodi abscessus plurimos in eodem loco homines, epidemicorum more, affligere, & non singulos, sed plures in diversis locis corporis nasci. Celso (f) sequentem furunculi descriptionem habet. *Furunculus vero est tuberculum acutum cum inflammatione, & dolore; Maximeque ubi jam in pus vergit. Qui ubi adaperius est, & exit pus, subter adaperit pars carnis in pus versa, pars corrupta subalbida, subrubra; quem ventriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum est, etiam si nulla curatio adhibeatur: maturefcit enim per se atque erumpit. Sed dolor efficit, ut potius medicina sit, que maturius liberet. Cum autem in furunculis nunquam benigna resolutio expectari possit, totus curationis scopus in eo consistit, ut quam celerissime*

(b) Method. Med. Lib. XIII. Charter. Tom. X. pag. 257. (c) Ibid. pag. 206.
(d) Epidem. Lib. II. Charter. Tom. IX. pag. 163. & Aphor. 55. Sect. 4. ibid. pag. 170.
(e) Lib. VI. cap. 16. pag. 391. (f) Lib. V. cap. 28. num. 8. pag. 174.

lerrime suppurentur; & quia plerumque difficiliter ad perfectam maturationem perducuntur, hinc emollientibus solent addi talia, quæ paulo majorem motum in parte suppurationis excitare valent. Unde Celso (g) dixit: *Proprium furunculi medicamentum galbanum est.*

Antrax. Quando a subita & validissima inflammatione cutis externa una cum panniculi adiposi subiecti parte sic corrumpitur, ut in siccam duram escharam convertantur, quæ omnino mortua suppuratione debet solvi a partibus vivis contiguas, tunc anthrax vocatur. In peste frequens hoc malum fuisse testantur Observatores, imprimis quando, jam mitiori utcumque reddita atrocis morbi indole, versus externa corporis derivabat victrix natura latens virus. Duplex tamen Anthracis species describitur apud Galenum (h) ubi de variis inflammationis speciebus agit. *Quando insuens sanguis admodum calidus fuerit, & crassus in quamcumque partem confestim fluxerit, illam adurit, ulcusque crustam habens efficit: Quidquid autem circumstiat, in ferventem inflammationem attollit, & valde dolentem. Vocatur autem ille affectus anthrax. Quod si insuens sanguis niger sit, crassus, feculentus, ac feruidus, qualis est prior, admixtamque quandam saniem habeat tenuem, pustulas in superficie cutis excitat, similes his, quæ ab igne fiunt: quibus ruptis sub ipsis crustosum ulcus invenitur. Est autem hic affectus etiam anthrax. Prior species datæ definitioni anthracis maxime convenire videtur; posterior mitioris indolis malum designat. Curatio in eo consistit, ut suppuratione in omni ambitu anthracis nata, separetur a vasis vivis, quibus cohæret, & integer excidat. Nunquam enim poterit ipsa anthracis substantia in pus converti. Sola ergo mollissima remedia hic conveniunt.*

Carbunculus. Anthraci proprie dicto affine malum; sed mitius. Plerumque solet hodiernis Chirurgis hoc nomine vocari, quando nempe post validam inflammationem, & plerumque admodum dolentem, pluribus aperturis dehiscit cutis, & per hæc orificia corrupti panniculi adiposi fragmenta exeunt; quia autem aliquando novem aperturas habuisse talis carbunculus visus fuit, nostratibus Negeuoog dicitur: quamvis revera sæpissime plures paucioresve habere observetur. Distinctum tamen ab his carbunculis videtur fuisse malum, quod Celso sub eodem nomine descripsit. *Rubor est, superque eum non nimium pustule eminent, maxime nigre, interdum sublivide, aut pallide. In iis sanies esse videtur; infra color niger est. Ipsum corpus aridum & aurium quam naturaliter oportet. Circaque quasi crusta est; eaque inflammatione cingitur. Neque in eo loco levare cutis potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Somnus urget. Nonnumquam horror, aut febris oritur, aut urumque. Idque vitium subteractis quas quibusdam radicibus serpit, interdum celeriter, interdum tardius &c. (i) Cura etiam, quam postea subjungit satis probat, malignam fati indolem hos carbunculos habuisse, & perfecta morte destruxisse partes,*

quas occupabant. Protinus enim adurere jubet, quod sine sensu fieri posse addit, quoniam caro ea mortua erat. Finem vero unctionis posuit, quando ab omni parte doloris sensus erat. Quam periculosa autem sæpe fuerint illi carbunculi, monuit eodem loco Celso: *Si circa stomachum faucesve id vitium incidit, sæpe subito spiritum elidit.*

Phyma. *φύμα* Phymata dicta fuisse Galenus (k); dicit enim: *Ab iis, quæ ex terra progerminant, homines phymata vocaverunt tumores præter naturam, qui omnino sine causa externa proveniunt: sed potissimum sic nominant eos, qui ad externum locum impelluntur. Quia autem aliquid nomen non habetur, etiam latos, & paulo naturalibus partibus elatiores (tumores) eodem nomine appellant. Unde satis laxa hujus vocabuli significatio videtur fuisse, & hoc nomine bubones, & aliarum glandularum suppurationes designatas fuisse, constat ex alio Galeni loco (l). Impyritis autem quedam phymata appellantur inflammationem nonnullæ spontaneæ, subitissime nate, citissime in acutum apicem elate, & celerissime suppuratione. Et plurima illorum generatio est in inguinibus & axillis, quod in his locis plures sint glandule, quæ hanc naturam habent, ut excrementa promptissime in se recipiant. Imo & abscessus, post longas febres natos ad articulos *φύματα* vocavit Hippocrates (m): & alibi vomica in introrsum ruptam (n); & in ipsa urethra natum tumorem suppurationis, eodem nomine appellavit (o). Quem locum Hippocratis Celso hoc modo expressit: *Quibus in fistula urinae minuti abscessus, quos *φύματα* Græci vocant, esse cœperunt, iis, ubi pus ea parte profuxit, sanitas redditur (p).* Idem auctor alio in loco *φύματα* vocavit orientia tubercula simpliciter (q). Ubi verò de abscessuum variis generibus agit (r), pluribus sequentem phymatis descriptionem dat. *Phyma vero nominatur tuberculum furunculo simile, sed rotundius & planius, sæpe etiam majus. Nam furunculus ovi dimidii magnitudinem raro explet, nunquam excedit. Phyma etiam latius patere consuevit: sed inflammatio dolorque sub eo minores sunt. Ubi divulsus est, pus eodem modo apparet: ventriculus, qui in furunculo, non invenitur: verum omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & sæpius nascitur, & facilius tollitur: in juvenibus rarius oritur, & difficiliter curatur. Ubi atas induravit, ne nascitur quidem.**

Ex quibus omnibus hoc patet, tumorem inflammatorium, satis cito plerumque suppurationem phymatis nomine ut plurimum appellari; adeoque ejusdem cognitionem & curam ex inflammationis & abscessus historia deducendam esse.

Erysipelas. Videantur illa, quæ dicta sunt in Commentariis §. 380.

Morbilli. Si perpendantur illa, quæ Sydenhamus, accuratissime morbillorum decursum a primo initio ad finem usque describens, habet; patebit evidenter, post febrem prægressam, quarto plerumque die in regularibus, serius ociosive in anomalis, in cute

(g) Ibidem.
(h) Method. Med. ad Glaucon. Lib. II. cap. 1. Charter. Tom. X. pag. 165.
(i) A. Corn. Cels. Med. Lib. V. cap. 28. num. 1. pag. 175. 176.
(k) Comment. 1. in VI. Epidem. Hippocr. textu 13. Charter. Tom. IX. pag. 176.
(l) Commentar. in Aphor. 29. Sect. 3. Charter. Tom. IX. pag. 375.
(m) Aphor. 44. & 45. Sect. 4. Charter. Tom. IX. pag. 163.
(n) Aphor. 8. Sect. 7. ibid. pag. 151.
(o) Aphor. 8. Sect. 4. ibid. pag. 151.
(p) A. Corn. Cels. Medic. Lib. II. cap. 8. pag. 170.
(q) Idem Lib. V. cap. 18. num. 16. pag. 254.
(r) Idem ibid. cap. 28. num. 9. pag. 174.

cutē externa faciei apparere minimas papulas inflammatorias, quæ racematim coherentes maculas rubras faciunt: postea truncus corporis atque artus rubere incipiunt, late diffusis maculis. Tandem octavo vel nono die iterum disparat omnis illa rubedo, & rupta cuticula corporis superficies tota alba apparet, ac si farina respersa foret, & squammularum forma decidit Epidermis. Unde apparet, morbillos ad Erysipelas proxime accedere, cum integumenta corporis externa, vel & membranaceas partes internas quandoque, tantum occupent; illoque nunquam sequatur suppuratio, sed Epidermidis desquamatione secedant.

Variolæ. Sunt veræ pustulæ inflammatoriæ, non Erysipelatosæ, uti in morbillis, sed in suppurationem benignam, si mites fuerint & bonæ indolis, abeunt; vel in Gangrænam, si pessimæ. Externam corporis superficiem non tantum, sed & os internum, fauces, ventriculum, viscera occupare ob-

§. 417. **N**EC difficulter hinc scitur eventus suppurationis internæ, ad quam artificis manui accessus non datur, magna quippe & multa mala (406. 413.) & collectio- nes puris in cava corporis.

Ex omnibus jam illis, quæ hætenus de abscessibus & fistulis dicta sunt, patet facile, quanta sæpe sit difficultas curæ in suppurationibus internis, quas nec oculis lustrare, nec manibus attingere possumus. Indicationes enim curatoriaæ §. 402. recensitæ æque in suppurationibus internis, quam externis, locum habent: sed sæpe impossibile, vel saltem admodum difficile est, illa facere, quæ indicationes jubent. Nam nec crudis maturatio in costum, nec vicinorum emolliotio per mollissima fomenta & cataplasmata poterit accelerari, si manibus negetur accessus. Omnino impossibile plerumque est, ad exteriora docere in his casibus materiam suppuratam, & puri cocto lanceola Chirurgica exitum conciliare: quod ergo mora & stagnatione corruptum & attenuatum rodet vicinas partes; vel resorptum bi-

§. 418. **S**I tum necessitas partis affectæ ad vitam, sanitatemve scitur, facile prævidentur futura, & curationis difficultas.

Si cognitum fuerit, quænam partes corporis internæ per suppurationem læsæ fuerint, determinari poterit ex Physiologicis, quænam mala expectanda sint, simulque major minorve curæ difficultas evidenter apparebunt. Sic v. g. si hepar suppuratum fuerit, magnum merito periculum imminere creditur: Visceris enim hujus ad vitam sanam integritas omnino requiritur; cum bilis coactio, ad Chylopoiesin adeo necessaria, ab hepate imprimis pendeat. Icterus ergo, cachexia, hydrops, & pluri- ma alia mala inde metuenda sunt. Præterea friabilis hujus visceris substantia, a pure diu retento & acriori reddito, tota corrumpi poterit; unde tabes hepatica, & alvi fluxus colliquativus putridissimus, cito necans. Si vero ruptum tale apostema in cavum abdominis contentum pus effuderit, ascites purulentus cum certa fere semper perniciæ sequetur. Apertum enim tunc in hepate ulcus quotidie novum pus generabit; viscera omnia abdominalia in hoc pure macerabuntur, & corrumpentur brevi. Si autem bona fortuna pus in hepatis abscessu la-

servatæ fuerunt, uti postea latius dicitur, quando- peculiari Capitulo de his agetur. Sufficit hic notasse, quod inflammationis veræ omnia phænomena, & exitus in abscessum vel gangrænam hic observentur, & generales regulæ, quæ in cura inflammationis & abscessus explicatæ fuerunt, & sequenti Capitulo de Gangræna adhuc dicentur, in variolis pariter locum habeant.

Macula rubra. Hoc nomine vocantur omnes cutanæ illæ efflorescentiæ, sive exanthemata, dictæ, quæ aliquando post morbum prægressum, quandoque & sine ulla alia læsione functionum sensibili observantur; neque tamen ad modo recensita in hac paragrapho mala referri possunt. De his postea inter Febrim symptomata §. 723. & sequentibus peculiari Capitulo dicitur; tuncque patebit, illarum quoque cognitionem & curam ex historia inflammationis deduci posse.

bulis venis purulenta cacochymia totum sanguinem inficiet: unde omnia illa mala fient, quæ §. 406. recensita fuerunt. Sed pus sic in interioribus corporis partibus latens in abscessu clauso, auctum quotidie, nisi resorptum fuerit venis, pondere suo & mole novas sibi vias inveniet, & sinus latentissimos fistulasque intricatissimas facere poterit; donec tandem ruptis vel erosis membranis in cava corporis majora effundatur, sicut in pectoris cavo Empyema, in abdomine vero purulentum dictum Ascites efficiet. Dumque pus, mora & calore corporis quotidie magis magisque a blanda sua indole degenerans, viscera alluit, post summas miseras toleratas, tandem tabefactis visceribus lentus marasmus sequitur.

tens per abdominis integumenta viam sibi fecerit versus exteriora, anceps adhuc erit eventus. Cum enim purum & album pus effluit, evadere poterit talis æger; sed si amurcæ speciem habeat, peribit certo; uti monuit Hippocrates (5). Dubia ergo tantum spes in tali casu superest, neque tamen certa omnino desperatio. Si autem inflammatio nata in molli encephali substantia in suppurationem abiverit, nec exitus patebit puri hic collecto; nec evitari sæpe poterit tenerrimorum staminum, a quibus tota vita & humanitas pendent, per suppurationem destructio: unde satis patet, nihil fere spei superesse. Rara quidem in vulnerum Capitis historia exempla docuerunt, per nares aureseve aliquando, nondum hætenus bene cognitæ per Anatomæ viis, pus, ichorem, sanguinem exivisse de calvaria cavo, & evasisse homines in desperatissimis etiam casibus: tamen forte ne centesimus sic evadit. Si jam vitalia in thoracis cavo recondita viscera, cor, & pulmones, abscessus occupaverit, satis patet, quanta metuenda sint mala.

(5) In Coadis Prænotæ num. 457. & Aphor. 45. Sect. 7.

§. 419. **S**I inflammationi (371. 372.) Gangræna (388.) succedit, alia curatio requiritur: vocatur autem Gangræna ea partis mollis affectio, quæ, abolito influxu vitalis humoris in arterias, effluxu per venas, in mortem tendit; sed Sphacelus ea, quæ jam in tota parte omnem vitalem actionem perfecta morte destruit, superstitē vita in reliquis.

Patuit in historia inflammationis, illam habere varios exitus, resolutionem nempe benignam, sup- purationem, gangrænam & scirrhum. De resolutione inflammationis, uti & de suppuratōne, dictum fuit: sequitur nunc ordine, ut agamus de Gangræna, & qui illam sæpe sequitur, Sphacelo.

Gangræna definitionem satis accuratam dedit Galenus (1): dicens: *Gangrenas autem vocant mortificationes ob magnitudinem inflammationis, non quidem factas, sed quæ fiunt*: vel uti satis eleganter exprimit per paraphrasin versio hujus loci: *quum pars corporis aliqua ob inflammationis magnitudinem nondum emortua est, sed adhuc emoritur*. Eandem definitionem ex Galeno, ut solet, habet Ægineta (2), qui tamen præmittit, quod inflammatio nec resoluta (διὰ σφοδρότητος), nec in pus convesca, ut plurimum in gangrænam vel sphacelum transeat. Designat ergo Gangræna partis corporis incipientem mortem. Dum jam perfecta gangræna adest, facile distinguitur ab inflammatione per illa signa, quæ §. 427. enumerabuntur: ubi autem validissima inflammatio jamjam in gangrænam mutabitur, vel & gangræna ex inflammatione nasci incipit, aliqua ambiguitas esse poterit ex hac definitione. In Illo enim limite quasi medio & valida inflammatio partis mollis in mortem tendit, & incipiens gangræna nondum totam vitam abolebit. Pulcherrime hoc alio loco (3) monuit Galenus. Postquam enim dixerat, gangrænam medium affectum esse inter sphacelum, & magnam inflammationem, quodque tanto gravior esset inflammatio, quanto levior sphacelo, addit sequentia: *Abutimur autem interdum vicinorum affectuum nominibus ad eos significandos, qui ad hos quidem accedunt, neque tamen ex toto ipsorum speciem & naturam habent. Sic igitur & maximam inflammationem, quando non amplius suum colorem servat, nec dolorem, interdum gangrænam nominamus, quamvis nondum exacte gangræna sit, futura tamen paulo post, si negligatur*.

Videtur Celsus & canceri & gangræna nomen adhibuisse, ut hunc affectum significaret. Dicit enim (4): *Interdum vel ex nimia inflammatione, vel ob æstus immodicos, vel ob nimia frigora, vel quia nimis vulnus adstrictum est, vel quia corpus senile, aut mali habitus est, cancer occupat*. Deinde talem canceri descriptionem exhibet, quæ gangræna & sphacelo satis convenit (cancer enim a carcinomate Celsus omnino distinxit) tandemque hæc subjungit. *Modo oritur ea, quam Greci καρκίνον appellant. Priora (cancer nempe) in qualibet parte corporis fiunt: hæc (gangræna) in prominentibus membris, id est inter unguis & alas, vel inguina, fereque in senibus, vel in his quorum corpus mali habitus est*. Pergit postea graphice describere illa omnia, quæ gangræna proserpent, & in sphacelum tandem terminata, accidunt. Unde videretur ex modo allegatis concludi posse, quod Celsus in extremis corporis gangrænam, in reliquis vero partibus cancerum

Tom. II.

(1) Method. Med. ad Glaucon. Lib. II. cap. 11. Charter. Tom. X. pag. 388.
 (2) Lib. IV. cap. 19. pag. 64. (3) Comment. IV. in Hipp. de Artic. Chart. Tom. XII. pag. 417.
 (4) Lib. V. cap. 29. num. 31. pag. 300. 301. (*) Ibid. num. 34. pag. 304.

vocaverit idem malum. In eodem tamen Capitulo (x) curam gangrænae describens monet sequentia: *solent vero nonnunquam nihil omnia auxilia proficere, ac nihilominus serpere sub his cancer. Inter quæ miserum, sed unicum, auxilium est, ut cætera pars corporis intacta sit, membrum, quod paulatim emoritur, abscondere*. Satis autem patet, quod hic de extirpatione partium extremarum, sphacelo corruptarum, agat, & tamen hunc affectum cancerum nominet Celsus.

Gangræna vero inflammationem sequitur, quando tam valida est obstructio, ut nullo modo resolvi possit, illaque in omnibus loci affecti vas addit; vel, licet quædam vasa libera fuerint in initio mali, illa a vicinis obstructis & tumentibus sic comprimantur, ut brevi tollatur omnis transitus humorum per arterias; adeoque & nihil redire poterit per venas, arteriis obstructis continuatas. Idem malum fiet, si motus circulatorii impetu & velocitate, vel acrimonia humorum circulantium, aut utriusque his causis simul conspirantibus, subito rumpantur vascula in loco inflammato, & effusi humores putrescant (vide §. 388.) Utroque in casu impediatur liquidorum arteriosorum influxus in partem, & eorundem per venas reditus, uti facile patet: tota ergo pars sic affecta nullum amplius vitale commercium cum reliquo corpore habet; adeoque spontanea mutatione, omnibus animalium partibus communi, in putredinem tendit. Requiritur ergo longe alia curatio, quam in suppuratione; in qua blanda quidem separatio fit finium vasculorum obstructorum una cum immeabili materia obstructante, & aliqua simul degeneratio liquidorum obtinet, sed talis, quæ vincente natura fit; cum putredo devictam naturam ostendat, uti optime Galenus notaverat (vide loca allegata in Commentariis §. 387.) si enim calor innatus a propria temperie plurimum recesserit, tunc sanguinem putrescere, ut in cadavere, dicit: ubi vero ille calor adhuc aliquam vim retinet, tunc mixta quædam mutatio fit, partim ab ea, quæ præter naturam, partim vero ab illa, quæ secundum naturam causa est. Illa vero causa, quæ præter naturam est, putrefacit; ea, quæ secundum naturam est, concoquit. In suppuratione ergo costio est a superstitē vita in parte, quæ secundum naturam causa est; in gangræna vero sola putrefactio, quæ præter naturam est, agit.

Quamdiu vero partes molles solæ sic moriuntur, vel mortuæ sunt, gangræna vocatur; quæ præcipue in panniculo adiposo, uti sequenti paragrapho dicitur, hæret: ubi vero musculi, tendines, ligamenta, periosteum, ossa ipsa, perfecta mortificatione afficiuntur, tunc vocatur sphacelus. Quia autem in cadavere omnis vitalis actio perit æque in toto, quam in singulis partibus; ideo definitioni additur, quod sphacelus supponat quidem perfectam mortem in parte affecta, superstitem tamen vitam in reliquis. Sed quoniam in gangræna, a partibus ambientibus & suppositis adhuc vivis, plerumque

E